

Paweł Góralczyk

"Dar - Wezwanie - Odpowiedź.
Teologia moralna", T. 5: "Służba Bogu
i otwarcie się na świat", T. 6: "Życie
osobiste i współżycie międzyludzkie",
Stanisław Olejnik, Warszawa 1991 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 62/4, 191-193

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

liturgicznego wydarzenia. Autor mówi o Eucharystii w wymiarze paschalnym, o Eucharystii jako sakramencie ofiary, będącym ofiarą chwały, pojednania i prośby. W wymiarze pastoralnym Eucharystia przedstawiona jest jako celebracja pamięci Chrystusowych wydarzeń i zapowiedź nowej rzeczywistości człowieka.

Trzeci rozdział przedstawia Eucharystię w jej działaniu, ukazując moc Eucharystii, która daje łaskę. Autor omawia soteriologiczne i chrystocentryczne aspekty Eucharystii oraz osobiste zaangażowanie człowieka i jego duchowe przekształcenie przez Eucharystię. I stąd Eucharystia ma moc przebaczenia grzechów i leczenia z nich. Autor kreśli też aspekty socjalno-eklezjologiczne, omawiając wzajemne związki Eucharystii i jedności Kościoła, Eucharystii i miłości. Niniejszy rozdział rysuje też wymiar eschatologicznego ludzkiego istnienia, spoglądając przez pryzmat Eucharystii na życie wieczne i radość eschatologiczną.

W rozdziale czwartym autor omawia Eucharystię jako źródło i szczyt życia chrześcijańskiego. W świetle analizy poprzednich rozdziałów autor ukazuje centralny charakter Eucharystii w chrześcijańskiej egzystencji. Personalny charakter wszelkiej działalności eucharystycznej widoczny jest w uświęceniu człowieka i kulcie składanym Bogu.

Prezentowana praca Winfrieda Haunera jest bardzo cenna dla poszerzenia wiedzy tak z teologii liturgii, jak i z liturgii pastoralnej. Ugruntowuje w Kościele to, co zostało uczynione w reformie liturgicznej, w której poczesne miejsce zajmuje *Mszał Rzymski* Pawła VI. Jednocześnie omawiana pozycja na nowo pomaga kapłanom i wiernym świeckim zrozumieć nowe spojrzenie na liturgię, pełniejsze i owocniejsze jej świętowanie i wprowadzanie w życie. To studium teologiczno-pastoralne w związku sposób wyczerpuje przedmiot eucharystii eucharystycznych zawartych w *Mszale* Pawła VI i zachęca do nowych badań w tym zakresie.

ks. Jan Decyk, Warszawa

Ks. Stanisław OLEJNIK, *Dar-Wezwanie-Odpowiedź. Teologia moralna*, t. 5 *Służba Bogu i otwarcie się na świat* oraz t. 6 *Życie osobiste i współżycie międzyludzkie*, ATK, Warszawa 1991.

Od czasu Soboru Watykańskiego II, który jasno określił kierunek poszukiwań nad udoskonalaniem teologii moralnej (OT, 16) odnotować należy liczne prace na temat odnowy tej dyscypliny teologicznej, i to z wyraźną propozycją modelową. Lista postulatów w szeroko pojętej dyskusji nad poszukiwaniem tożsamości teologii moralnej, nad określeniem jej specyficznych zadań, jej własnego obszaru badań oraz metody jest bardzo długa i bogata. Dyskusje te ujawniają bezsprzecznie, że seria rzetelnych prób nowego opracowania teologii moralnej, ujmujących tę dyscyplinę aretologicznie, nomologicznie czy aksjologicznie, wykazuje zarówno swoiste zalety, jak i niedociągnięcia.

W postulatach i dyrektywach soborowych można upatrywać oficjalne autoryzowanie takich orientacji reformistycznych, które w swych programach wyraźnie deklarowały: 1) Pismo Święte — jako *principium cognoscendi*, 2) życie w Chrystusie — jako *principium essendi*, 3) świadectwo miłości (owoc) — jako *principium agendi*.

W tym kontekście metodologicznym i historycznym należy przystąpić do oceny kolejnych dwóch tomów teologii moralnej wybitnego polskiego moralisty ks. Stanisława Olejnika, *Dar-Wezwanie-Odpowiedź*. Już sam tytuł podręcznika wskazuje, iż autor w pełni podziela metodologiczne i merytoryczne propozycje soborowe. Zawartość treściowa podręczników jest rezultatem długich lat przemyśleń, przepracowań, dyskusji w gronie teologów moralistów i niezwykle twórczej działalności. Czytelnik polski, student teologii moralnej, jak również wykładowca tej dyscypliny otrzymują niezwykle

cenny materiał z zakresu chrześcijańskiej i katolickiej moralności. Teologia moralna ks. S. Olejnika stanowi również zakończenie epoki takich podręczników, gdzie wszystko było przewidziane, aż do najdrobniejszych szczegółów, jak w kodeksie, i gdzie chrześcijańskie życie moralne przedstawiało się przede wszystkim jako system zamknięty sam w sobie, doskonale określony, w którym każdy miał posłusznie przestrzegać przepisów w nich zawartych. Nie ma tutaj — w przeciwieństwie do wcześniejszych podręczników — prymatu prawa, obowiązku i posłuszeństwa w klimacie formalizmu, gdzie panuje jedynie obawa grzechu.

Pełniejsze stosowanie Ewangelii w podręcznikach ks. S. Olejnika pozwala cznikach ks. S. Olejnika, pozwolił moralności chrześcijańskiej odzyskać swą oryginalność. Ukazana ona została bardzo przejrzyście jako wolna i odpowiedzialna odpowiedź na wezwanie osoby Chrystusa, będącej wyrazem miłości całkowitej i bezgranicznej. Nie zamyka się tak ukazana moralność w ciasnocie indywidualnego sumienia oddzielonego od świata, lecz otwiera się spontanicznie na spotkanie wszystkich ludzi, zgodnie z Ewangelią, która jest wezwaniem skierowanym do całej wspólnoty ludzkiej, dążącej do jedności.

Pełniejsze stosowanie Ewangelii w podręcznikach ks. S. Olejnika pozwala moralności chrześcijańskiej objawić się także w pedagogicznej perspektywie wzrostu, rozwoju ku coraz pełniejszej prawdzie i ofierze siebie. Autor poszukuje także stale nowych dziedzin życia, które opisuje i wyjaśnia w perspektywie miłości i niewyczerpanego miłosierdzia. Taka moralność jest stale otwarta na nowe horyzonty, ku zdarzeniom zapowiadającym przyszłość, będącym znakiem czasu danym przez Boga.

Te charakterystyczne znamiona moralności chrześcijańskiej znalazły swoje miejsce w kolejnych dwóch tomach teologii moralnej ks. S. Olejnika. Tom 5, zatytułowany: *Służba Bogu i otwarcie się na świat*, zawiera dwa istotne odniesienia życia moralnego: wertykalny i horyzontalny. W odniesieniu wertykalnym autor ukazuje obecność Boga wśród ludzi, co nie może stać się obojętne dla człowieka, lecz domaga się właściwej odpowiedzi w najogólniej pojętym oddawaniu Mu czci i zaangażowaniu osoby w życie cnotliwe. Ukazana została tutaj liturgia z całym swym bogactwem, w której osoba ludzka w sposób najbardziej właściwy i wspólnotowy oddaje cześć Bogu. Wskazano także na najbardziej powszechny, bo sięgający w życie codzienne przejaw tej czci, którym jest modlitwa. Niewątpliwie, Kościół oddaje cześć Bogu w Jezusie Chrystusie. Dlatego autor podręcznika ukazuje następnie niezastąpioną rolę kapłanów zaangażowanych w szczególnej służbie Bogu i Ludowi Bożemu. Autor zdaje sobie doskonale sprawę, że jasna świadomość tożsamości kapłańskiej i zakonnej jest gwarancją budowy duchowości właściwej kapłanowi i zakonnikowi i dla nich specyficznej. Wyraża się ona w uświęcaniu się kapłana przez wierne spełnianie obowiązków, w miłości pasterskiej i całkowitym oddaniu się misji otrzymanej od Chrystusa. Tak widziana duchowość zakłada najściślejszą wspólnotę życia i działania w jedności z Chrystusem, naśladowania Go w Jego całkowitym posłuszeństwie woli Ojca, w Jego niepodzielnym oddaniu się na służbę drugiemu człowiekowi.

Autor w drugiej części piątego tomu, kierując się nauką Soboru Watykańskiego II i społecznymi encyklikami, ukazał bardzo wyraźnie konieczność otwarcia się Kościoła ku współczesnemu światu, misji służby w stosunku do niego, misji służenia mu prawdą objawioną, dobrem nadprzyrodzonym i życiem miłości. Tym samym autor postawił przed teologią nowe zadanie pogłębionej refleksji nad światem. Naświetlając rzeczywistość ziemską jako Boży dar dla ludzi, uwybraźnił on także związane z nim powołanie, by dopomóc chrześcijanom w zajęciu właściwej postawy moralnej wobec zachodzących w świecie zjawisk, spraw i wydarzeń. Chrześcijanin zaangażowany w działalność doczesną, w organizowanie i doskonalenie spraw tej ziemi otrzymuje tym samym nadrzędną perspektywę patrzenia na sens i wartość dzieła swego życia.

Kontynuację teologii moralnej szczegółowej stanowi jej szósty tom, zatytułowany: *Życie osobiste i współżycie międzyludzkie*. Tom ten stanowi także dalszą teologiczną refleksję nad moralnością w wymiarze horyzontalnym z bliższą konkretyzacją wskazań dotyczących działań ludzkich. Zakres zagadnień, który stał się przedmiotem rozważań tego tomu, ma na wskroś personalistyczny charakter, skupiający się całkowicie na osobie ludzkiej jako przedmiocie moralnego odniesienia. Autor wyszczególnia przede wszystkim dwie relacje, w których osoba ludzka stanowi przedmiot odniesień i działań moralnych. W jednej przedmiot odniesienia jest sam podmiot działający, w drugiej zaś inna osoba.

Pierwszy krąg odniesień — intrapersonalny — obejmuje autor tytułem „kultura moralna życia osobistego”. Zgodnie z zasadniczą ideą przyjętą w całości pracy (dar Boży, wezwanie i odpowiedź), ukazana została własna egzystencja ziemska jako wielki dar Boży, domagający się pełnej akceptacji i odpowiedzi w czynach moralnych afirmujących ten dar. Ujaśniona została szeroka panorama pozytywnych działań moralnych, będących spotkaniem wolności człowieka i łaski Bożej. Pokazano tutaj w sposób bardzo pogłębiony powinność rozwoju duchowego w realizacji powołania Bożego, dalej wartość ciała, radość życia oraz czujne oczekiwanie przyjścia Pana w kontekście choroby i śmierci.

Drugi krąg odniesień — interpersonalny — stanowi teologiczną refleksję nad chrześcijańskimi odniesieniami do bliźniego w duchu sprawiedliwości i miłości. Uwyraźniając podstawowe przesłanki moralne układania relacji międzysobowych autor ukazuje najpierw pełną prawdę o osobie ludzkiej, która ze względu na swą godność domaga się afirmacji w postaci miłości. Afirmująca postawa w stosunku do bliźniego w duchu sprawiedliwości i miłości musi się objawić w czynach niosących pomoc na drodze zbawienia, w postawie szacunku do życia cielesnego, niematerialnych dóbr osobowych oraz dóbr materialnych. Autor zdaje sobie doskonale sprawę z tego, że w ramach tych odniesień powstaje wiele trudnych problemów moralnych. By je dostatecznie naświetlić i poprawnie rozwiązać, nie poprzestaje na przedstawieniu ogólnej teorii miłości bliźniego oraz związanej z nią sprawiedliwości, lecz stara się — uwzględniając wyniki wielu dyscyplin naukowych — bardzo rzeczowo i ostrożnie wysunąć konkretne rozwiązania. Chodzi tu zwłaszcza o takie zagadnienia, jak eutanazja, niebezpieczne eksperymenty medyczne czy zapłodnienie *in vitro*.

Zaprezentowanie tylko głównych tematów zawartych w dwóch kolejnych tomach podręcznika teologii moralnej ks. S. Olejnika nie pokazuje wielkiego bogactwa treściowego, zawartego w wymienionych w recenzji problemach. Podręcznik odznaczający się wielkimi walorami metodologicznymi ułatwia czytelnikowi zorientowanie się bez trudu, w jakim polu moralności chrześcijańskiej się znajduje, jakie główne zasady moralne są tutaj uszczegółowione oraz jakie racje, zwłaszcza teologiczne, przemawiają za takim, a nie innym rozwiązaniem. To, czego oczekuje się od podręczników, by jasno opisywały i wyjaśniały istotne problemy, można w całej rozciągłości odnaleźć w prezentowanej teologii moralnej. Dodatkowym walorem podręcznika jest umieszczenie po każdym paragrafie literatury, do której może się odnieść czytelnik w celu pogłębienia danego problemu. Co więcej, autor podręczników zadbał o to, by w zestawie literatury ukazać przede wszystkim polskich autorów, których dorobek jest też znaczący. Należy żywić przekonanie, że po ukazaniu się wkrótce ostatniego siódmego tomu student i wykładowca teologii moralnej będzie mógł na długie lata sięgać do bogactwa refleksji teologiczno-moralnej ks. S. Olejnika, by nie tylko pogłębiać swą wiedzę, lecz by ona także inspirowała go do dalszych przemyśleń nad Darem-Wezwaniem i Odpowiedzią człowieka.

ks. Paweł Góralczyk SAC, Ołtarzew